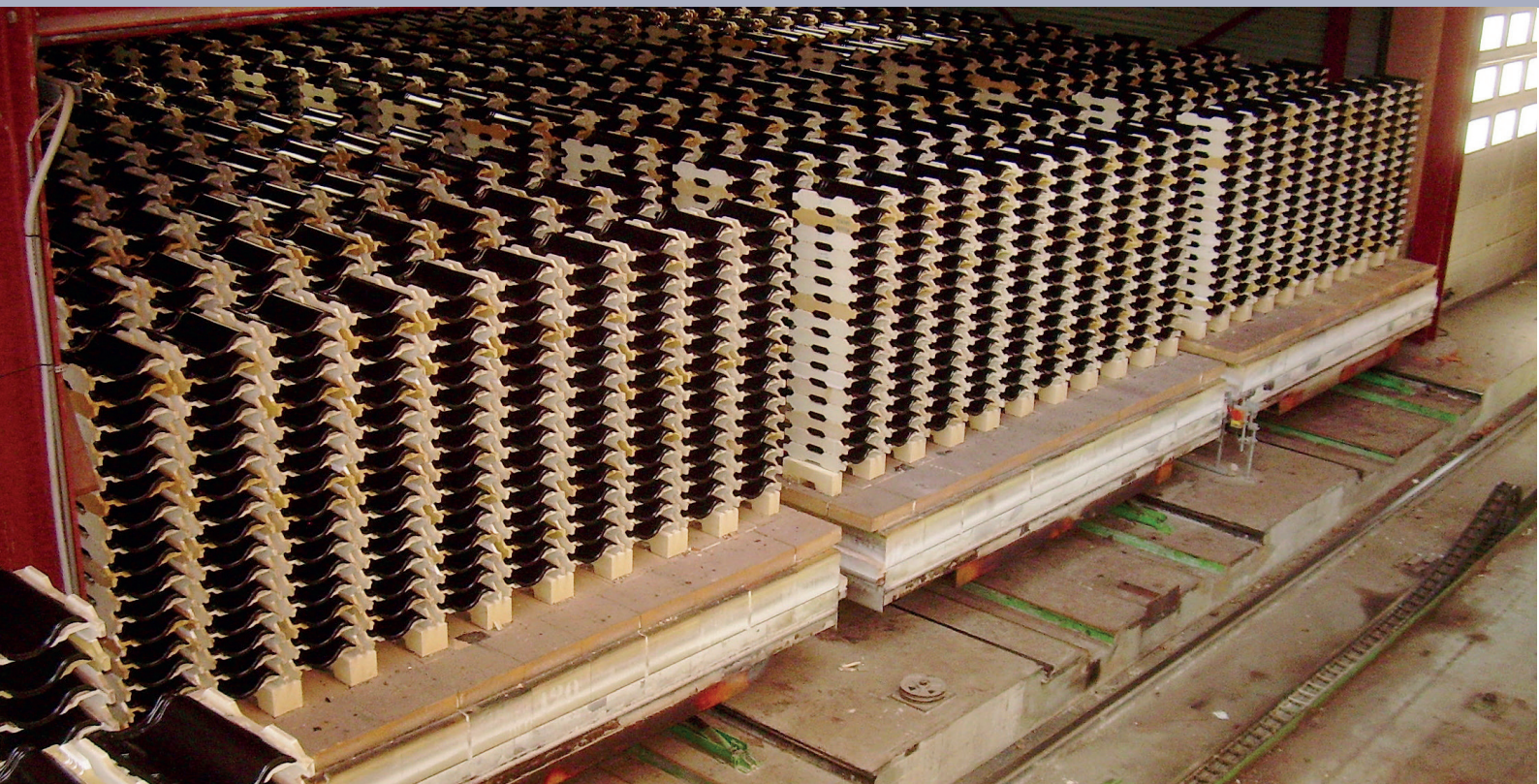

‘Wij gaan voor een decentrale subClusterEnergieStrategie’

Ewald van Hal, KNB

De keramische industrie is een van de industriële sectoren die te maken heeft met de opgaven uit het Klimaatakkoord. Samen met andere fabrikanten, georganiseerd in zes industrieclusters, staat de keramische industrie voor een totale reductieopgave van 14,3 Mton CO₂ in 2030. Bedrijven waar waterstof, elektriciteit, CO₂ en warmte vandaan komt en naartoe moet. Sinds mei 2020 ligt er een TIKI-advies of en hoe je dit alles met elkaar zou kunnen verknopen: een advies over de energie-infrastructuur om te vergroenen. Is cluster zes het vijfde wiel aan de wagen?

Bedrijven die onder het zesde industriecluster vallen liggen verspreid door heel Nederland. ‘Het zesde cluster is geen cluster in de betekenis dat het een gebiedsgebonden cluster is. Daarin wijkt het af van de vijf andere clusters. Dat zijn daadwerkelijk fysiek en gebiedsgebonden clusters’, zegt Ewald van Hal, directeur KNB. Hij nam deel aan de vergaderingen van de Taskforce Infrastructuur Klimaatakkoord Industrie (TIKI). Deze voorzag de minister van Economische Zaken en Klimaat in mei 2020 van een advies over de

toekomstige energieinfrastructuur voor verduurzaming van de industrie.

In feite omvat cluster zes alle decentraal gevestigde, industriële bedrijven met een CO₂-uitstoot die zich niet in één van de vijf andere clusters bevinden. De samenstelling van dit cluster is dan ook divers: levensmiddelen, glas, chemie, afvalverbrandingsinstallaties, datacenters, papier en karton, metallurgie, kunststof en rubber, de offshore olie- en gaswinning én keramiek.

Imaginaire cluster

'Het is eigenlijk een imaginair cluster', zegt Van Hal. Voor overheidsbeleid en belangenbehartiging is het handig om voor de uitvoering van het Klimaatakkoord een aanspreekpunt te hebben. Bij de vijf gebiedsclusters was dat snel en vrij vanzelfsprekend georganiseerd. Dat lag anders voor de geografisch sterk verspreid liggende en, qua sectoren, zeer gevarieerde bedrijven. Zij organiseerden zichzelf en vormen daarmee het zesde cluster.

Goed en groen is essentie

De enorme diversiteit aan locaties, activiteiten en energieverbruiken is meteen de grootste uitdaging voor het zesde cluster. Dat is ook de mening van de Taskforce Infrastructuur Klimaatakkoord Industrie, dat de minister adviseert hoe de energieinfrastructuur voor de industrie in Nederland eruit zou moeten zien om de klimaatdoelen in 2030 en 2050 te halen. Goede en dus groene infrastructuur is een essentiële voorwaarde voor een energietransitie in de industrie. Het advies is gebaseerd op onderzoek door DNV-GL dat daarvoor met vrijwel alle stakeholders sprak, ook met de decentrale overheden en de netwerkbedrijven, publiek en privaat.

Chemelot aan zee

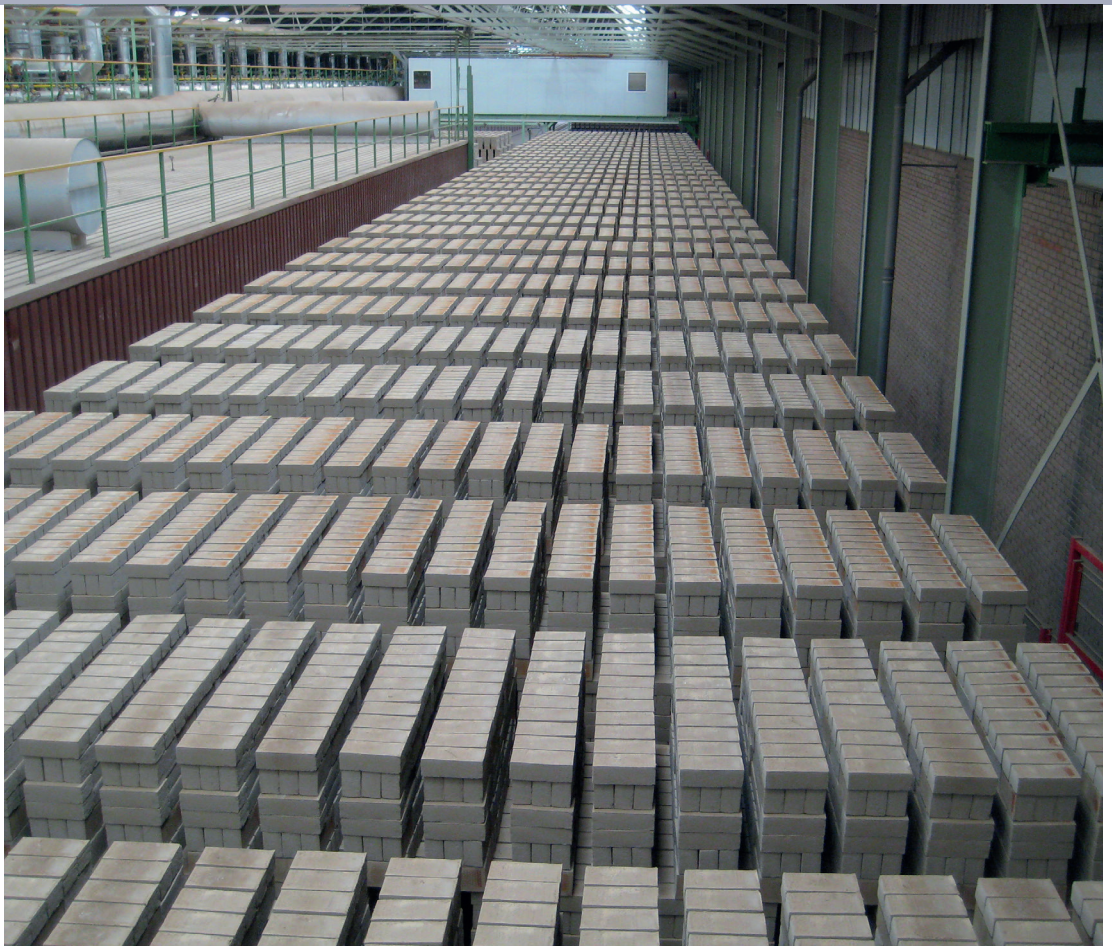
'Als je kijkt naar het Klimaatakkoord, dan liggen de quick wins vooral bij de vijf gebiedsclusters', aldus Van

Hal. 'En ook het TIKI-advies gaat vooral over de vraag hoe die goede energie-infrastructuur voor warmte, waterstof, elektriciteit, CO₂ (CCU/CCS) en warmte naar, binnen en tussen die vijf clusters is in te richten. Daarbij helpt dat vier van die vijf clusters direct aan zee liggen. Dat geeft een goede toegang tot duurzaam opgewekte energie maar ook tot opslag van CO₂ onder water.

Maar om het denken te illustreren: van het vijfde cluster, Chemelot, werd door TIKI gezegd dat dit uit internationaal perspectief eigenlijk ook aan zee ligt.' Kenmerkend voor cluster zes-bedrijven is dat zij juist sterk decentrale mogelijkheden tot verduurzaming nodig hebben. Dan gaat het dus over verduurzaming van de meer landinwaarts gelegen industrie. De CO₂ die door deze bedrijven gezamenlijk wordt uitgestoten is een niet te verwaarlozen hoeveelheid. Het is daarom dat deze industrie net zo goed moet voldoen aan de ambities van het Klimaatakkoord. 'Terecht maar dan heeft het daarvoor wel economische kansen en infrastructuur nodig', aldus Van Hal.

De bedrijven binnen cluster zes zijn onderling sterk verschillend, ga maar na: een levensmiddelenproducent heeft vooral behoefte aan relatief lage temperaturen - onder de 150 °C - om bijvoorbeeld levensmiddelen te drogen voor verpakking. Dat is volstrekt anders dan een fabrikant van glas of keramiek, die juist zeer hoge temperaturen nodig heeft om de producten te maken.

Een ander verschil is dat cluster zes-bedrijven vaak zijn gevestigd op de plek waar ze zijn ontstaan, veelal op of nabij de plek waar de belangrijkste grondstof voor handen is: papierfabrieken bij zuiver grondwater, zuivelfabrieken in de buurt van de weilanden met koeien en steenfabrieken bij rivieren voor de klei. Dat was ook prima mogelijk, omdat Nederland een fijnmazig netwerk van infrastructuur kent met bovendien niet meer dan twee van de gewenste 'smaken' energie: gas en elektra. De energietransitie stelt echter andere eisen, aan de energievormen, aan de bedrijven maar daarmee ook aan de netwerken. Verduurzaming betekent andere en bovendien meer verschillende soorten energie die bovendien ieder op eigen wijze en veelal ook decentraal worden opgewekt en/of moeten worden getransporteerd.

Mooie parels

Die grotere complexiteit door meer diversiteit levert mooie 'parels' op. Een producent die restwarmte levert aan een naastgelegen fabrikant of woonwijk, een producent die voor eigen gebruik en dat van anderen windenergie opwekt, producenten met volledig dekkende zonnedaken, maar ook producenten die met dezelfde hoeveelheid of minder energie meer producten maken (efficiënter produceren) of innoveren naar producten die bijvoorbeeld per vierkante meter toepassing minder energie-inhoud hebben.

CES en RES

Om dit alles te accommoderen zijn slimme oplossingen nodig, in de praktijk vooral regionale oplossingen als het gaat om cluster zes-bedrijven. TIKI adviseert om ook daar coördinatie en regie op te gaan voeren en introduceert de ClusterEnergieStrategie: het CES en niet te verwarren met de RegionaleEnergieStrategie, het RES. Richt de laatste zich vooral op de energietransitie gebouwde omgeving, de eerste richt zich op de energietransitie-industrie. Natuurlijk zijn er dwarsverbanden en moeten die worden gelegd. Een Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK) kan daarin een rol spelen doordat het een permanent overleg van alle stakeholders faciliteert. Ook dat is een advies van TIKI.

Het lijkt onvermijdelijk dat er verschillen gaan ontstaan in snelheid van de industriële energietransitie. Het eerst aan de beurt zijn de bedrijven in de vijf industriële gebiedsclusters die perspectief hebben op een groene energiehoofdinfrastructuur en daardoor direct in staat om de CO₂-uitstoot te beperken. Al die andere, meer decentraal gevestigde bedrijven in cluster zes zullen in eerste instantie vooral op zichzelf zijn aangewezen en vooralsnog aangewezen blijven op de bestaande, fossiele energiesoorten. Wat dan prikt is dat alle industriële bedrijven wel op gelijke wijze wordt aangeslagen voor een en dezelfde nationale CO₂-heffing. Hoe ontloop je die zonder passende energie-infra?

Koplopers

Bij de vijf gebiedsclusters onderkent TIKI kansrijke koplopers voor de energietransitie maar vraag is of niet ook binnen cluster zes koplopers qua duurzaamheid zijn te onderkennen? Zonder de broek te groot te willen maken heeft de keramische industrie daar een goede propositie voor: 'Brick Valley'. Achter deze voor ambtenaren en politici prikkelende benaming gaat een interessant initiatief schuil. Deze omvat een regionale samenwerking ten oosten van Arnhem door een significant aantal van de grootste Nederlandse (straat-)steenfabrieken met andere regionale energiegebruikers, aanbieders/afnemers van restwarmte en netwerkbedrijven met potentie tot de plaatsing van windmolens, hydrolizer en de eventuele inzet van duurzame biomassa. Een beloftevol programma dat goed kan zijn voor een substantiële besparing van de CO₂-uitstoot door de keramische sector. 'Eigenlijk omvat het een subClusterEnergieStrategie, precies zoals TIKI dat bedoelt', aldus Van Hal.

Los van dit nationale koplopers-project biedt de Nederlandse keramische industrie ook internationaal gezien al een goed voorbeeld voor de keramische industrie in heel veel andere landen. Denk aan gebruik van het relatief schone aardgas, de rookgasreinigers, state of the art-technieken in de fabriek, de vernieuwbare grondstof rivierklei, natuurontwikkeling na klei-

winning, de bijdrage aan hoogwaterveiligheid, lokale producten voor lokale toepassing: het is niet echt iets om je voor te hoeven schamen. Het is belangrijk dat zo te houden, maar dat is geen vanzelfsprekendheid. Op het moment dat de sector zich door een nationale CO₂-heffing, Natura 2000-beheerplannen, stikstofmaatregelen, circulariteitsdoelstellingen (waaronder 50 procent minder abiotische, primaire grondstoffen) voor een ongelooflijk grote opgave gesteld ziet, komt het des te meer aan op een passende en maatschappelijk begrepen transitie en innovatie van producten en proces.

Technology Roadmap

'Natuurlijk voeren we daar als KNB beleid op en maken nuancerings bij al te enthousiaste of weinig realistische eisen', aldus Van Hal. 'Dat is beter dan het afwijzen van wat maatschappelijk, en terecht, wordt verlangd. Tegelijk is dan altijd de tegenvraag wat we willen, maar vooral wat we kunnen en wanneer. Dat is te begrijpen.' Daarom dat KNB initiatief nam tot een inzichtelijke, programmatische ordening van activiteiten en initiatieven, gericht op energietransitie, stikstofreductie en circulariteit door de bouwkeramische industrie: de Technology Roadmap Bouwkeramiek 2030. Daarover een volgende keer meer. (Zie ook pagina 2.)

